

Auteur(s)

Henk Ferwerda, Ilse van Leiden en Frank Willemsen

Uitgave

Artikel in tijdschrift 'Bij de les' nummer 5, jaargang 2, mei 2006

In samenwerking met het WODC

Eergerelateerd geweld

Soms worden we opgeschrikt als in de krant staat dat een meisje door haar familie omgebracht is omdat ze ongehuwd zwanger is geraakt. Eerwraak staat er dan bij. Maar wat betekent dit precies en hoe kun je als leerkracht hiermee omgaan.

In dit artikel informatie en achtergronden over eergerelateerd geweld.

In bepaalde landen, culturen en gemeenschappen gelden binnen families en gemeenschappen dermate strenge gedragscodes dat het niet-naleven ervan zelfs fatale gevolgen kan hebben. Hierbij gaat het om collectivistische, patriarchale culturen en gemeenschappen waarin de familie-eer een belangrijke rol speelt. Wanneer er sprake is van normafwijkend gedrag, wordt er actief naar een oplossing gezocht om de familie-eer te zuiveren.

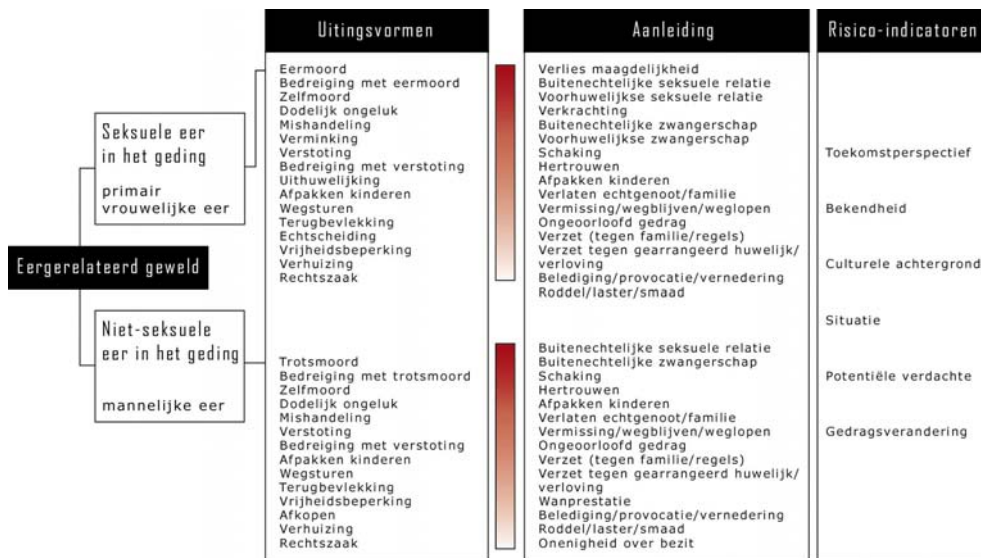
Een herkenbaar voorbeeld is bovenstaand meisje dat door haar broer wordt vermoord omdat ze door haar zwangerschap schande over de familie brengt. Maar ook als een man wordt neergeschoten vanwege ernstige belediging en provocatie van de (familie van de) schutter spreken we van eergerelateerd geweld.

Officieel wordt onder eergerelateerd geweld verstaan: *elke vorm van geestelijk of lichamelijk geweld gepleegd vanuit een collectieve mentaliteit in een reactie op een (dreiging van) schending van de eer van een man of vrouw en daarmee van zijn of haar familie waarvan de buitenwereld op de hoogte is of dreigt te raken*.

Voornamelijk vanwege het collectieve karakter onderscheidt eergerelateerd geweld zich van de andere van (huiselijk) geweld en de *crime passionnel*. Bij eergerelateerd geweld wordt gehandeld vanuit een collectieve mentaliteit en worden de acties vaak in familieverband beraamd. Hierdoor kan het rekenen op goedkeuring en zelfs aanmoediging door de directe omgeving.

Leerkrachten en leerlingbegeleiders kunnen hiermee te maken krijgen en daarom is het goed te onderkennen dat er achter veranderd gedrag van leerlingen zoals slechtere schoolprestaties (dreigend) eergerelateerd geweld kan schuilgaan. Het blijft echter bijzonder lastig specifieke signalen te benoemen die deze richting op wijzen zeker ook omdat schaamte een grote rol speelt bij deze risico's.

In onderstaand schema is aangegeven welke vormen en aanleidingen er te onderscheiden zijn bij eengerelateerd geweld.

Het eerste dat opvalt, is de opdeling in twee categorieën. De familie-eer kan worden aangetast door schending van de vrouwelijke – seksuele – eer en door schending van de mannelijke – niet-seksuele – eer. Met seksuele eer wordt vooral de kuisheid van een meisje of een vrouw bedoeld terwijl het bij mannelijke eer vooral gaat om trots en aanzien.

Uitingsvormen van eengerelateerd geweld

Daarnaast onderscheiden we uitingsvormen. Voorbeelden van uitingsvormen van eengerelateerd geweld zijn mishandeling, bedreiging, verstoting, gedwongen uithuwelijking, verminking en het meenemen van de kinderen. Het staat vast dat minder ernstige vormen van geweld opmaat kunnen zijn voor extremere vormen waaronder moord. Het doden van een man of vrouw vanwege schending van de seksuele (vrouwelijke) eer wordt eermoord (of eerwraak) genoemd. Het doden van een man of vrouw vanwege schending van de niet-seksuele (mannelijke) eer wordt trotsmoord genoemd.

Het risico op eengerelateerd geweld zal pas verdwijnen wanneer de familie-eer naar tevredenheid is gezuiverd. Dat betekent dat er bij het falen of mislukken van een ‘actie’ een reëel risico bestaat dat het probleem escaleert. Een meisje dat verkracht is, is in haar seksuele eer aangetast waardoor tevens de familie-eer in het geding is. Wanneer de familie er in faalt het meisje bijvoorbeeld aan haar verkrachter uit te huwelijken – in een poging op deze wijze de eer te herstellen - bestaat het risico op ernstigere vormen van eengerelateerd geweld zoals het uiteindelijk doden van het meisje om de eer te zuiveren.

Aanleidingen tot eergerelateerd geweld

Voorbeelden van aanleidingen tot eergerelateerd geweld zijn: het verlies van de maagdelijkheid van de vrouw, het hebben van een buitenechtelijke relatie, het in opspraak komen van de vrouw door gedrag, kledestijl of beroep, laster of belediging, het beledigen van een familielid, maar 'brutaal gedrag' en slechte schoolprestaties. Sommige aanleidingen voor de schending van de familie-eer lijken direct terug te voeren op het seksuele eerverlies van de vrouw (zoals het verlies van maagdelijkheid) en andere op het niet-seksuele eerverlies van de man (zoals het beledigen van een familielid).

Risico-indicatoren

Een belangrijk kenmerk van eergerelateerd geweld is dat zelfs een dreiging of een vermoeden van een eerschending al een verhoogd risico op eergerelateerd geweld kan betekenen. Wanneer een vrouw bijvoorbeeld een praatje maakt met een vreemde man kan dat in de ogen van anderen worden gezien als een (dreigende) aantasting van haar seksuele eer en daarmee van de eer van de familie. Daarnaast speelt de buitenwereld een belangrijke rol bij eergerelateerd geweld. Wanneer de buitenwereld op de hoogte is van de (vermoedelijke of dreigende) eerschending leidt de familie gezichtsverlies en bestaat het gevaar op eergerelateerd geweld om de familie-eer – mede ten overstaan van de buitenwereld - te zuiveren. Zo wordt op het moment dat de omgeving op de hoogte is van een buitenechtelijke seksuele relatie van een vrouw de druk op de man of vader van de vrouw om actie te ondernemen, opgebouwd.

De mate van openbare bekendheid van de (vermeende) eerschending kan daarmee aangeduid worden als een van de belangrijkste risicofactoren voor eergerelateerd geweld. Niet alleen neemt het risico op extreem geweld toe, ook is openbare bekendheid een reactieversneller. De druk op de familie om de eer te zuiveren wordt immers snel groter waardoor er een reële kans op actie op korte termijn ontstaat. Dit zorgt er vervolgens voor dat politie, hulpverlening en andere betrokkenen minder tijd hebben om te interveniëren.

Zicht op de verschillende uitingsvormen, de aanleidingen maar ook risico-indicatoren biedt de mogelijkheid om in een vroegtijdig stadium te signaleren waardoor erger voorkomen kan worden. Tot slot de belangrijke boodschap dat eergerelateerd geweld een dynamisch fenomeen is met vele gezichten waarvan zowel mannen als vrouwen het slachtoffer kunnen worden.

Henk Ferwerda en Ilse van Leiden zijn werkzaam bij Advies- en OnderzoeksgroepBeke, Frank Willemsen is werkzaam bij het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.

Meer informatie

Ferwerda, Henk en Ilse van Leiden

Eerwraak of eengerelateerd geweld?

Naar een werkdefinitie

© Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2005.

Advies- en Onderzoeksgroep Beke

drs. Ilse van Leiden

Rijnkade 84

6811 HD Arnhem

T. 026 443 86 19

M. 06 55 38 48 83